

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27.02.1997, sp. zn. 3 Cdon 859/96, ECLI:CZ:NS:1997:3.CDON.859.96.1

Číslo: 3/1998

Právní věta: Při srovnání trestů pro účely odškodnění podle ustanovení § 23 zákona č. 119/1990 Sb., o soudní rehabilitaci, nejde jen o srovnání druhu a výměry trestu vykonaného a nově stanoveného, ale je třeba vzít zřetel i na stránku kvalitativní, tj. zda a jakou intenzitou zasahuje nově stanovený trest do osobní svobody jednotlivce. Při částečné změně odsuzujícího soudního rozhodnutí se poskytne odškodnění i se zřetelem k tomuto rozdílu mezi trestem odnětí svobody, vykonaným na základě původního rozhodnutí, a nově stanoveným podmíněně odloženým trestem odnětí svobody.

Soud: Nejvyšší soud

Datum rozhodnutí: 27.02.1997

Spisová značka: 3 Cdon 859/96

Číslo rozhodnutí: 3

Číslo sešitu: 1

Typ rozhodnutí: Rozsudek

Hesla: Náhrada škody, Rehabilitace soudní

Předpisy: 119/1990 Sb. § 23

Druh: Rozhodnutí ve věcech občanskoprávních, obchodních a správních

Sbírkový text rozhodnutí:

Okresní soud v Chebu rozsudkem ze dne 27. 6. 1994 zamítl žalobu, jíž se žalobce domáhal zaplacení částky 22 328 Kč, a rozhodl o náhradě nákladů řízení. Své rozhodnutí odůvodnil tím, že uplatněný nárok na odškodnění za dobu vazby a výkonu trestu podle zákona o soudní rehabilitaci není důvodný, neboť žalobce byl pouze částečně rehabilitován, a vzhledem k tomu, že uvedený zákon nerozlišuje tresty podmíněné a nepodmíněné, je bez významu okolnost, že v novém řízení stanovený trest odnětí svobody byl podmíněně odložen.

K odvolání žalobce se věci zabýval Krajský soud v Plzni, který rozsudkem ze dne 28. 3. 1995 rozsudek soudu prvního stupně v zamítavém výroku a ve výroku o nákladech řízení potvrdil s doplněním, že se zamítá též požadavek žalobce na úhradu částky 407 Kč, o niž byla v odvolacím řízení žaloba rozšířena; dále rozhodl o náhradě nákladů odvolacího řízení a proti svému rozhodnutí připustil dovolání. Při svém rozhodnutí vycházel ze skutkových zjištění soudu prvního stupně a shodně s ním dovodil, že vzhledem k ustanovení § 23 odst. 3 zákona č. 119/1990 Sb. nemůže žalobci náležet odškodnění v plném rozsahu, ale jen v rozdílu mezi trestem vykonaným na základě původního rozsudku a trestem uloženým v novém řízení. Žalobce vykonal včetně vazby trest odnětí svobody v trvání 8 měsíců a dvou dnů; v rehabilitačním řízení mu byl nově stanoven trest odnětí svobody v trvání osmi měsíců, podmíněně odložený na zkušební dobu jednoho roku. Po porovnání

délky trestu vykonaného a nově uloženého dospěl odvolací soud k závěru, že rozdíl činí právě jen dva dny, za něž bylo žalobci již odškodnění poskytnuto, a pro účely tohoto řízení není rozhodující, že nově uložený trest byl podmíněně odložen. Odvolací soud uzavřel, že vyhovět požadavku žalobce by vlastně znamenalo poskytnout mu odškodnění v celém rozsahu, což je však vyloučeno s ohledem na znění věty první ustanovení § 23 odst. 3 zákona o soudní rehabilitaci. Odvolací soud připustil dovolání pro řešení právní otázky zásadního významu, týkající se výkladu ustanovení § 23 odst. 3 zákona o soudní rehabilitaci v daném případě, kdy nově stanovený trest odnětí svobody byl podmíněně odložen na zkušební dobu a k jeho výkonu nedošlo.

Proti tomuto rozsudku podal žalobce dovolání a namítá nesprávné právní posouzení uplatněného nároku. Podle jeho názoru je třeba při porovnání trestu vykonaného a nově uloženého vycházet z ustanovení § 2 odst. 2 zákona o soudní rehabilitaci, které stanoví základní kritérium pro výměru přiměřeného trestu, a to porovnání vzájemného poměru závažnosti činů, jimiž byl odsouzený uznán vinným v původním rozhodnutí. Poukazuje na to, že na rozdíl od vykonaného trestu odnětí svobody je nově stanovený podmíněně odložený trest pouze hrozbou trestu, a dovozuje, že ani ustanovení § 23 odst. 3 citovaného zákona nevylučuje možnost poskytnout odškodnění v plném rozsahu, když z povahy věci je patrné, že stanovený přiměřený trest není spojen s výkonem trestu, tedy s omezením svobody. Poukazuje na to, že svoboda člověka je chráněna už v preambuli Ústavy České republiky a dále v článku 5 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod, přičemž článek 5 odst. 5 Úmluvy poskytuje osobě, jež byla zbavena svobody, garanci spočívající v nároku na odškodnění za omezení svobody. Je nesporné, že ohledně žalobce byl vykonán trest odnětí svobody, který vykonán být neměl; proto podle Úmluvy má nárok na odškodnění bez ohledu na to, že tak může dojít k plnému odškodnění. Kromě dovolacího důvodu podle ustanovení § 241 odst. 2 písm. d) o. s. ř. uplatňoval i dovolací důvod podle písm. b) téhož ustanovení, jenž spočívá v tom, že řízení je postiženo jinou vadou, která mohla mít za následek nesprávné rozhodnutí ve věci. Tuto vadu spatřuje v porušení preambule Ústavy ČR i uvedené Úmluvy. Navrhl, aby rozsudky soudů obou stupňů byly zrušeny a věc byla vrácena odvolacímu soudu k dalšímu řízení.

Žalovaná navrhla zamítnutí dovolání, neboť rozsudek soudu prvního i druhého stupně považuje za věcně správný.

Nejvyšší soud svým rozsudkem zrušil rozsudek odvolacího soudu i rozsudek soudu prvního stupně a věc vrátil soudu prvního stupně k dalšímu řízení.

Z odůvodnění:

Nejvyšší soud, který jako soud dovolací (§ 10a o. s. ř.), věc převzal od Vrchního soudu v Praze, dokončil dovolací řízení podle občanského soudního řádu ve znění účinném do 31. 12. 1995 (článek II odst. 4 zákona č. 238/1995 Sb.). Po zjištění, že dovolání bylo podáno včas a že je i podle ustanovení § 238 odst. 2 písm. a) o. s. ř. přípustné, přezkoumal napadený rozsudek a dospěl k závěru, že dovolání je důvodné.

Nesprávné právní posouzení věci ve smyslu ustanovení § 241 odst. 2 písm. d) o. s. ř: může spočívat v tom, že soud na správně zjištěný skutkový stav věci aplikoval nesprávný právní předpis, nebo že správně použitý právní předpis nesprávně vyložil.

V ustanovení § 23 odst. 1 zákona č. 119/1990 Sb., o soudní rehabilitaci (ve znění zákona č. 47/1991 Sb. a zákona č. 633/1992 Sb.) jsou pod písmeny a) až e) uvedeny náhrady, které jsou zejména zahrnuty v nároku na odškodnění.

Podle § 23 odst. 3, věty první, zákona č. 119/1990 Sb. odškodnění v plném rozsahu se poskytuje jen tehdy, bylo-li odsuzující soudní rozhodnutí zcela zrušeno podle oddílu druhého nebo pátého anebo

takové rozhodnutí bylo zcela zrušeno podle oddílu třetího a poškozený byl zproštěn obžaloby. Podle věty druhé tohoto ustanovení, dojde-li jen k částečné změně odsuzujícího soudního rozhodnutí, poskytne se odškodnění jen se zřetelem k rozdílu mezi tresty vykonanými na základě původního rozsudku a stanovenými přiměřenými tresty nebo tresty nově uloženými.

Jak vyplývá z obsahu spisu a ze skutkových zjištění soudů obou stupňů, jejichž správnost není v dovolání napadena, na základě rozsudku Okresního soudu v Chebu ze dne 24. 11. 1964, č.j. 1 T 45/64-15, byl ohledně žalobce vykonán trest odnětí svobody od 9. 12. 1964 do 10. 5. 1965, když předtím byl od 8. 9. 1964 až do převedení do výkonu trestu ve vazbě. Usnesením téhož okresního soudu ze dne 28. 3. 1991, sp. zn. 2 Rt 432/91, ve spojení s usnesením Krajského soudu v Plzni ze dne 18. 11. 1991, sp. zn. 6 Rto 161/91, bylo rozhodnuto, že žalobce, odsouzený shora uvedeným rozsudkem z 24. 11. 1964 pro trestné činy podle ustanovení § 223 odst. 1, 2, § 251 odst. 1 písm. a), § 7 odst. 1 a § 109 odst. 1 trestního zákona, je účasten soudní rehabilitace podle ustanovení § 2 odst. 1 písm. d) zákona č. 119/1990 Sb., pokud jde o trestný čin opuštění republiky podle ustanovení § 109 odst. 1 trestního zákona (zákona č. 140/1961 Sb.); uvedený rozsudek byl podle ustanovení § 2 odst. 1 zákona č. 119/1990 Sb. prohlášen za zrušený ve výroku o vině z trestného činu opuštění republiky, a to k datu jeho vydání, trestní stíhání pro uvedený trestný čin bylo zastaveno a za trestné činy rehabilitací nedotčené byl žalobci stanoven nepodmíněný trest odnětí svobody v trvání osmi měsíců. Ke stížnosti žalobce rozhodl Krajský soud v Plzni usnesením ze dne 18. 11. 1991, sp. zn. 6 Rto 161/91, tak, že v usnesení okresního soudu ze dne 28. 3. 1991 se zrušuje výrok o stanovení trestu žalobci a za použití ustanovení § 2 odst. 2 zákona č. 119/1990 Sb. (ve znění zákona č. 47/1991 Sb.) se znovu rozhoduje tak, že za trestné činy ublížení na zdraví podle ustanovení § 223 odst. 1, 2 trestního zákona a podílnictví podle § 251 odst. 1 písm. a) trestního zákona, kterých se soudní rehabilitace netýká, se stanoví trest odnětí svobody v trvání osmi měsíců, jehož výkon se podmíněně odkládá na zkušební dobu jednoho roku.

Odvolací soud při právním posouzení uplatněného nároku vycházel správně z toho, že v daném případě jde o částečnou změnu odsuzujícího soudního rozhodnutí ve smyslu věty druhé ustanovení § 23 odst. 3 zákona č. 119/1990 Sb., takže rozhodujícím kritériem pro odškodnění je výsledek srovnání mezi trestem vykonaným na základě původního rozsudku a stanoveným přiměřeným trestem. Tento poměr lze samozřejmě početně vyjádřit jen u trestů vzájemně svou povahou srovnatelných. Vzhledem k ustanovení § 27 trestního zákona, které v taxativním výčtu druhů trestů uvádí pouze trest odnětí svobody, nelze podmíněné odsouzení (tj. odložení výkonu trestu odnětí svobody na určitou zkušební dobu) považovat za samostatný druh trestu, i když je pochopitelně vnímáno jako trest mírnější. Dovolací soud se v tomto sice ztotožnil s názorem odvolacího soudu, nesouhlasí však s jeho závěrem, že v daném případě lze vycházet jen z porovnání délky trestu vykonaného a trestu stanoveného v novém řízení.

Rozdíl mezi trestem vykonaným a trestem nově stanoveným v rámci jednoho kruhu trestu nemusí spočívat jen v jeho výměře. Výměra trestu odnětí svobody určuje délku trestu, tedy jeho rozsah pouze z časového hlediska, nevypovídá však nic o tom, zda a v jaké intenzitě omezuje stanovený trest osobní svobodu člověka. Přitom výrok o tom, že byl povolen podmíněný odklad výkonu trestu, a popřípadě, na jaké podmínky je vázán, je součástí výroku o trestu, obsaženého v odsuzujícím rozsudku (srov. § 122 trestního řádu). Při srovnání trestů pro účely odškodnění podle ustanovení § 23 zákona č. 119/1990 Sb., o soudní rehabilitaci, nejde tedy jen o srovnání druhu a výměry trestu vykonaného a nově stanoveného, ale je třeba vzít zřetel i na stránku kvalitativní, tj. zda a jakou intenzitou zasahuje nově stanovený trest do osobní svobody jednotlivce.

Jestliže původní odsuzující trestní rozhodnutí, na jehož základě byl vykonán trest odnětí svobody, bylo v rehabilitačním řízení zrušeno a nově byl stanoven přiměřený trest nespojený přímo s odnětím osobní svobody pachatele, je třeba mít za to, že odsouzený nebyl povinen podrobit se výkonu takového trestu, kterým byl omezen na svobodě.

Při částečné změně odsuzujícího soudního rozhodnutí je proto třeba posoudit nárok na odškodnění i se zřetelem k tomuto rozdílu mezi trestem odnětí svobody, vykonaným na základě původního rozhodnutí, a nově stanoveným trestem odnětí svobody, podmíněně odloženým.

V dané věci při odškodnění náhrady za ztrátu na výdělků za dobu vazby a výkonu trestu odnětí svobody se vzhledem k částečné rehabilitaci žalobce postupuje podle ustanovení § 23 očist. 3, věty druhé, zákona č. 119/1990 Sb. Poskytnutí uvedené náhrady podle rozdílu mezi trestem vykonaným a nově stanoveným pak není vyloučeno ani zněním věty první tohoto ustanovení (jak je shora citována), která umožňuje odškodnění v plném rozsahu jen při plné rehabilitaci odsouzeného. Je totiž třeba vycházet z toho, že při částečné změně odsuzujícího soudního rozhodnutí nenáleží poškozenému některé z druhů jednotlivých náhrad uvedených v ustanovení § 23 odst. 1 zákona č. 119/1990 Sb. pod písmeny a) až e), tedy např. náhrada zaplacených nákladů trestního řízení a náhrada zaplacených nákladů obhajoby v původním trestním řízení. Ustanovení první věty § 23 odst. 3 zákona č. 119/1990 Sb. však nevylučuje možnost poskytnout rehabilitovanému náhradu za ztrátu výdělků za celou dobu výkonu trestu či vazby, pokud se zřetelem k rozdílu mezi tresty, jak byl vyložen shora, je jeho nárok za celé období důvodný.

Dovolatelé však nelze přisvědčit v tom, že by Ústavou České republiky či Úmluvou o ochraně lidských práv a svobod byl založen nějaký jeho nárok na peněžité plnění proti státu či nárok na odškodnění v požadované výši.

Ze shora uvedeného vyplývá, že odvolací soud, třebaže při svém rozhodnutí aplikoval správný právní předpis, vycházel z nesprávného právního názoru při výkladu ustanovení § 23 odst. 3 zákona č. 119/1990 Sb. Z hlediska dovolacího důvodu podle ustanovení § 241 odst. 2 písm. d) o. s. ř. není tedy jeho rozsudek správný. Protože i rozsudek soudu prvního stupně spočívá na nesprávném právním posouzení věci, Nejvyšší soud podle ustanovení § 243b odst. 1, věty za středníkem, a odst. 2, věty druhé, o. s. ř. rozsudky soudů obou stupňů zrušil a věc vrátil soudu prvního stupně k dalšímu řízení.

**) Ve znění zákonů č. 47/1991 Sb. a č. 633/1992 Sb.*